

יוסף ולפיש

ברית מילה באמצעות לייזר

הקדמה

א. הצגת המציאות והבעיות ההלכתיות

1. הלייזר הכירורגי
2. יתרונות הלייזר הכירורגי בברית מילה
3. מילה בלייזר - הבעיות ההלכתיות

ב. בכל מלין

1. במה מותר למול
2. כח גברא במילה
3. נהגו ישראל למול בסכין

ג. דם הברית

ד. סיכום

הקדמה*

עבודה זאת נכתבה בעקבות דיון על ילד שלא נימול עקב בעיות קרישת דם. אחרי דיון בין הרופאים לבין מספר רבנים הוחלט למול אותו באמצעות לייזר,¹ ועל-ידי כך סולק הסיכון הנובע מאי קרישת הדם. בעבר, מקרים אלו, בהם נשקפת סכנת חיים בעקבות ברית המילה, נכללו בקטגוריה של "תינוק שמתו אחיו מחמת מילה", ולכן לא מלו אותו כלל.² בעקבות מקרה זה, החלטתי לנסות ולברר את דעת ההלכה על ביצוע ברית מילה בלייזר.

* ראה גם: ש' ולפיש ו-י' ולפיש, "ברית מילה באמצעות לייזר - הבעיות בהלכה היהודית", הרפואה 125, 10: 283 (1993). -- העורך.

1. מן הראוי לציין שאת הפרטים הרפואיים, ואת הפרטים הטכניים לגבי מכשיר הלייזר, שעל פיהם נכתב מאמר זה, קיבלתי מאבי מורי ד"ר ש. ולפיש - מומחה בכירורגיה קולורקטלית ובלייזר כירורגי בביה"ח סורוקה בבאר שבע, מרצה בכיר בפקולטה לרפואה של אוני' בן גוריון, חבר הוועדה העליונה לפיקוח על מוהלים ומוהל מוסמך ע"י הרבנות הראשית לישראל.

2. בהלכה נפסק (שו"ע יו"ד סי' רסג) לגבי השאלה של מילת חולה, שלא מלים חולה אלא ממתנינים לו עד שיתרפא. בנוגע למקרה של "מתו אחיו מחמת מילה" נפסק, שממתנינים לו עד שיגדל ויתחזק כוחו. בפועל לגבי חולי המופליה, בד"כ לא מלו אותם משום הסכנה שיש בברית לחולה כזה (המקרים היחידים שבהם מלו חולי המופליה היו בשנים האחרונות, כאשר ניתן היה לבצע את הברית ללא סיכון. בעזרת מתן גורמי קרישה).

א. הצגת המציאות והבעיות ההלכתיות

1. הלייזר הכירורגי

הלייזר הכירורגי הינו מכשיר המשמש את הרופא המנתח במקום סכין הניתוח (סקלפל בלעז). המנתח מחזיק בידו מעין עיפרון עבה יותר וארוך יותר מעיפרון רגיל, כאשר בקצהו נראית קרן אור אדומה, המסמנת את קרן הלייזר שאינה נראית לעין, איתה הוא חותך. קרן הלייזר חותכת וצורבת ע"י אנרגית חום. בזמן השימוש בלייזר על המנתח להפעיל לחץ קל על הריקמה המטופלת על-מנת לחתוך אותה. כמו כן, המנתח לוחץ על דוושה (בעזרת רגלו) כל זמן החיתוך והצריבה.

תוך כדי החיתוך נצרכים ונסגרים כלי הדם שבאזור הנחתך, וכך נמנע דימום באותו אזור. החיתוך ע"י הלייזר הכירורגי הינו מאד עדין ומאד מדוייק, והוא יוצר צריבה קלה, יחסית, של מקום החיתוך, עובדה המקלה על ריפוי הפצע לאחר מכן. יש להוסיף, כי קרן הלייזר מזיקה לרשתית העין, ולכן על המפעיל להרכיב משקפי מגן.

2. יתרונות הלייזר הכירורגי בברית מילה

רוב רובם של הסיבוכים הרפואיים, הנגרמים בעקבות ברית מילה, נובעים מדימומים לאחר הברית. קרן הלייזר מונעת דימום של מקום הברית ע"י צריבת כלי הדם, וכך מונעת את אותו סיבוך שכיה.

כמו-כן, ברית מילה שנעשתה בעזרת לייזר מתרפאת יותר מהר וביתר קלות מאשר פצע רגיל, הנוצר ע"י חיתוך בסכין. יש להעיר, שברית מילה הנעשית בלייזר ודאי לא מסוכנת יותר מברית מילה, הנעשית בסכין, ואפילו לחולי המופיליה (בעיות קרישת דם) אין היא מסוכנת יותר מברית רגילה לחינוק בריא.

3. מילה בלייזר - הבעיות ההלכתיות

הרב יצחק וייס בשו"ת "מנחת יצחק" (חלק ח' סי' פט, יעויין שם) מעלה את השאלה ביחס למילה בלייזר. בעקבות דבריו ובעקבות התאור שלנו כאן, עולות שתי בעיות עיקריות לגבי מילה בלייזר:

א. במה מותר לבצע ברית מילה, והאם לייזר כלול בגדר זה?

ב. האם צריך שיהיה דם בברית המילה? (הלייזר צורב את כלי הדם,

וע"י כך מונע דימום).

ב. בכל מלין

1. במה מותר למול

המקור ההלכתי ל"מכשיר" המילה מעורפל מאוד.

המקור הראשון ל"מכשיר" שבו מלין הוא התנ"ך. בתנ"ך מופיעים פעמיים מכשירי מילה:

א. אצל ציפורה (שמות ד, כה) כתוב: "ותקח צפורה צר ותכרת את ערלת בנה...".

ב. אצל יהושע בגלגל (יהושע ה, ג) כתוב: "ויעש לו יהושע חרבות צורים וימל את בני ישראל...".

המקור הבא לגבי מכשיר המילה הינו מדברי התנאים, וגם הוא לא מתייחס ישירות לעניננו, אלא רק אגב הלכות שבת. המשנה במסכת שבת פרק ר"א דמילה (פ"ט מ"א) אומרת:

"ר"א אומר: אם לא הביא כלי מערב שבת מביאו בשבת... ועוד

אמר ר"א: כורתים עצים לעשות פחמים לעשות [כלי] ברזל."

מסביר רש"י על אתר (ד"ה ר"א אומר): "כלי - איזמל למול את התינוק." ראייה לדברי רש"י ניתן להביא מהגמ' שם (עמ' ב') המביאה ספור בשם ריש לקיש בשם ר' יהודה הנשיא, שפעם אחת שכחו ולא הביאו איזמל מע"ש. הירושלמי (שבת פ"ט ה"ו) מזכיר את הסכין כמכשיר המשמש למילה. ממקורות אלו נראה, שהשתמשו בסכין או באיזמל, וכנראה בשל ברזל, כדי למול. אולם מקורות אלה אינם דנים בשאלה ההלכתית, מהו המכשיר שבו מותר למול. מקורות אלה, לכאורה, אינם מתאימים לאמור בתנ"ך, שבו בצורה עקבית השתמשו בצור או בחרבות צורים לצורך מילה.

הגמרא במסכת חולין (טז:) כותבת:

"תנא חמישה דברים נאמרו בקרומית של קנה, אין שוחטים

בה ואין מלין בה..."

כותב רש"י שם (ד"ה ה' דברים):

"כולהו משום, שכשדוחקין אותם, קיסמין ניתזין ומפרשים

הימנה, ואיכא סכנתא במילה שלא תנקוב הגיד ומשוי לה

כרות שפכה..."

בגמ' שם לא מפורש במה מותר למול, אולם ניתן ללמוד ממנה,

שאסור למול בדבר, העלול להזיק לנימול.

מקור נוסף מתקופת הגאונים אומר, שיש חילוף מנהגים בין כבל לא"י לגבי השאלה, במה מלים³ "בני כבל מוהלין בתער ובני א"י בסכין". על-פי פירושו של לויז נראה שתער פירושו מספריים.

הראשון שמתייחס בצורה ישירה לשאלה ההלכתית מהו המכשיר המותר לשימוש לצורך מילה הינו הרמב"ם. כותב הרמב"ם בפרק ב' מהלכות מילה הלכה א':

"...ובכל מלין, ואפילו בצור ובזכוכית ובכל דבר שכורת, ולא ימול בקרומית של קנה מפני הסכנה, ומצוה מן המוכחר למול בברזל, בין בסכין בין במספריים, ונהגו כל ישראל בסכין."

הטור ובעקבותיו השו"ע פסקו את דברי הרמב"ם להלכה (יו"ד סי' רסד סע' ב). היוצא מדברינו, שמותר למול בכל דבר שחותך, וממילא גם בלייזר, ובלבד שלא יסכן את התינוק.

2. כח גברא במילה

בשו"ת "מנחת יצחק", בדיון על מילה בלייזר (ח"ח סימן פ"ט), מביא הרב יצחק יעקב וייס זצ"ל את ה"אמרי יושר" (ח"ב סי' ק"מ אות ג') שכותב (בענין מילה ע"י סם):

"ונהי דגוף המילה אי אפשר ע"י סם דלשון "המול" משמע כריתה ביד או בסכין ולא בסם, שיכרת ממילא ע"י משיחת הסם. ועי' יו"ד סי' רס"ג דבכל מוהלין בצור ובזכוכית ובכל דבר הכורת ומשמע בסם לא. ועי' קידושין כ"א (ע"ב) מאי מיעט מיעט סם, וברש"י שם שלא יתן סם על אזנו וינקבה דהא ל"ד למרצע שאינו נוקב מכח אדם אלא מאליו."

מתוך דבריו של ה"אמרי יושר" מסיק בעל ה"מנחת יצחק" שמילה בסם לא כשרה משום שצריך שהמילה תעשה ע"י כוחו של האדם. בעקבות דברים אלו מעלה ה"מנחת יצחק" ספק לגבי כשרות המילה בלייזר כיוון שהקרן היא החותכת ולא כוחו של האדם.⁴

לכאורה, נראה לומר, שדברי ה"מנחת יצחק" לא שייכים במציאות שלנו, שהרי בזמן הברית בלייזר על המנתח להפעיל לחץ על מכשיר הלייזר

3. מופיע ביש"ש אחרי מסכת ב"ק אות מ"ה, וכן בספר "אוצר חילוף מנהגים" לדר' ב. מ. לויז עמ' 94.

4. לגבי הצורך בכוונה, נראה בפשטות, שאין כאן בעיה, מפני שיש כאן כוונת המוהל, המשתמש בלייזר כל זמן המילה, ואין כל כוונה אחרת. שתסתור את כוונתו.

בכדי שהוא יחתוך, ובלי לחץ זה אין הלייזר חותך כלל (רק צורב), והרי יש כאן כח גברא, וממילא יהיה מותר למול בלייזר.⁵

אולם, ניתן עדיין להקשות על עניננו: במקרה שהמכשיר הוא קרן לייזר, הרי יש בו כח לחתוך מצד עצמו (אנרגיה של חום), ולא רק כוחו של האדם הוא החותך. אולי נאמר, במקרה זה בו יש שיתוף כוחות בין המכשיר לבין האדם, שאין זה נקרא כוחו של האדם, ויהיה אסור למול בו.

על מנת לפתור את הבעיה, ניתן, לכאורה, להביא ראיה מסוגית "אשו משום חיציו ואשו משום ממונו". הגמ' במסכת ב"ק (כב.) דנה לגבי מקרה של כלב שלקח גחלת, והניח אותה בשדה של אדם זר, והאש התפשטה. בסוגיא שם רואים, שאפילו מי שסובר, כי האש היא מדין ממון, ולכן על ניזקה חייב בעל האש (הגחלת), על מקום הנחת הגחלת, הוא מודה, שמתחייב בעל הכלב, כי זה כוחו של הכלב. ניתן להסיק מכאן, שכאשר ישנו שיתוף בין כח של גוף פעיל ובין כח טבע אזי הפעולה מתייחסת לגוף הפעיל (בסוגיה הנידונה - הכלב).

ניתן להביא עוד ראיה מסוגיית "השיך בו את הנחש". הגמ' בב"ק (כג:) מביאה מחלוקת לגבי מקרה שאדם לקח נחש והצמיד אותו לאדם אחר, והנחש הכישו. הגמ' מסבירה, שהמחלוקת היא לגבי המציאות של הנחש: לפי מ"ד אחד "ארס נחש בין שיניו הוא עומד", דהיינו שהארס קיים כל הזמן בשן, וברגע שהאדם גורם לנחש להכיש הרי זה כמו פעולה אוטומטית הנובעת ישירות מכוחו של האדם ולכן האחריות היא על האדם, לעומתו מסביר המ"ד השני ש"ארס נחש מעצמו הוא מקיא", דהיינו שחייבת להיות בזמן ההכשה עוד פעולה רצונית של הנחש על מנת להכיש ולכן האדם הוא רק גורם עקיף ואין לאדם אחריות על התוצאות (מדין גרמא בנזיקין פטור). מתוך סוגיה זאת רואים, שאם אין לנחש רצון משלו אלא כך הוא טבעו, הרי האחריות היא על האדם, למרות שמה שגורם לנזק זה לא כוחו הממשי של האדם אלא הארס שמחלחל בדם כתוצאה מכוחו של האדם. מתוך שתי סוגיות אלו אנו רואים, שכאשר האדם משתמש בכח טבע (אש או ארס נחש) ועושה בהם פעולה, הרי הפעולה נחשבת כוחו הישיר של

5. על כח החשמל בהלכה נחלקו הפוסקים. לקט מואר של שיטות הפוסקים על שימוש בכח החשמל (לטויות חוטי ציצית, אפית מצות לפסח, גילוח הזקן, מילוי מים למקוה, עיבוד עורות לסת"ם ולהדפסת כתבי הקודש במכונה חשמלית) מובא בספרו של הרב אליהו וייספיש, החשמל לאור ההלכה כרך א, (הוצאת המכון הטכנולוגי לבעיות הלכה, ירושלים תשל"ח) עמ' 156-157. וע"ע בספרו של הרב ל"י הלפרין, מעשה וגרמא בהלכה (ירושלים תשל"ח) עמ' 146, 152. --העורך

האדם, וממילא לעינינו, כאשר אדם משתמש בקרן לייזר (ובמיוחד לאור כך שכל הזמן יש שיתוף בין כח האדם לכח הלייזר) זה נחשב כוחו של האדם.⁶

ניתן כמו כן לומר, שכל מה שאומר ה"אמרי יושר" הוא שצריך שיהיה גם השתתפות של כח האדם, ולכן סם שפועל ממילא לא יהיה כשר למילה, אבל כל כח שמונחה ע"י האדם יהיה גם כן כשר למילה, גם אם אין זה כוחו של האדם באופן ישיר.

3. נהגו ישראל למול בסכין

השו"ע בהלכות מילה (יו"ד סי' רסד סע' ב) פוסק:

"בכל מלין ואפילו בצור ובזכוכית ובכל דבר הכורת... ומצוה מן המובחר למול בברזל בין בסכין בין במספריים, ונהגו למול בסכין."

להלכה הובא, שיש מנהג למול בסכין, ומצוה מן המובחר בברזל. אם-כן, כיצד נשנה אנחנו את המנהג, שנפסק להלכה, ונאמר שמותר למול בלייזר?

על שאלת תוקפו של מנהג נשתברו הרבה קולמוסים, וסוגיה זו אינה פשוטה כלל, ואין כאן המקום להאריך בה.

מקורו של מנהג זה לא ברור (שהרי בתנ"ך מופיע צור). נראה לומר, שמקורו במשנה שכותבת: "ועוד אמר ר"א כורתים עצים לעשות פחמין לעשות [כלי] ברזל" (שבת פ"ט מ"א), ויש מביאים דווקא את המקור מיהושע שכותב "עשה לך חרבות צורים", ששם תרגם תרגום יונתן "אזמלין חריפין", שממנו משמע שחרבות צורים הם חרבות (ברזל) חדות.

מצאתי שהובאו מספר טעמים ביחס למצוה מן המובחר בברזל. ב"לבוש" (סי' רסע סע' ב) מובא הטעם: "שהוא חריף ביותר ואינו מכאיב

6. אולם, יכול השואל לשאול לגבי מסקנתנו, הרי הדיון בסוגיה שם הוא לגבי חיובו של גורם באחריות, אולם לגבי הצורך במעשה, אולי לא ייחשב השיתוף בין הכוחות ככוחו של האדם? בסוגיה זאת דן באריכות הרב לוי יצחק הלפרין בספרו "מעשה וגרמא בהלכה" (פרק ג') שם הוא דן בשיטות הראשונים והאחרונים בענין זה, ובמיוחד לענינו בסעיף ג' (עמוד 55), שם הוא מביא סברא האומרת שאם יש לחלק בין חיוב לצורך במעשה, הרי זה רק משום שאין את "שם העושה" על הפעולה כל זמן הפעולה, יעויין שם. במקרה של ברית באמצעות לייזר, כל זמן הפעולה יש את "שם העושה" על הפעולה, דהיינו, שהמהלך חותך בעזרת הלייזר ולא הלייזר חותך לבדו את הערלה, ולכן תחשב הפעולה כפעולתו של העושה. דהיינו המוהל.

כל-כך". ה"פרישה" על ההלכה שלנו, כותב, ששמע טעם לדבר במדרש, שכך הובטח לברזל ביום שנבקע הכובע של גולית לפני דוד.⁷

אולם עדיין קיימת השאלה, לאור העובדה שבלייזר יש גם צד בריאותי. האם אין זאת סיבה מספקת לשנות מנהג ישראל "למול בסכין"?

בעקבות דברי ה"לבוש", נראה לעניות דעתי, שהמנהג הוא למול בכלי החותך בצורה הטובה ביותר. עד ימינו היה זה הסכין, שהרי אפילו היום עדיין רוב הניתוחים הרפואיים נעשים בסכין. בתקופת התנ"ך היה זה הצור, ומתקופת התלמוד, דרך תקופת הרמב"ם ועד ימינו נהגו בסכין. לפי זה לא תהיה בעיה בימינו לעבור לשיטת הלייזר. אולם, כמוכן, שאין בכוחי, אני הקטן, לבוא ולשנות מנהג, וכל הרוצה לקום ולעשות מעשה, בודאי שצריך לשאול שאלת חכם בנידון.

אולם, יש להוסיף, כי אנשים שלא נימולו עד היום מסיבות של פיקוח נפש, כגון במקרה של בעיות קרישת דם, והיום תודות ללייזר ניתן למול אותם, בודאי שיכולים למולם בלייזר, ואין המנהג של סכין יכול לעקור חיוב דאורייתא של מילה.⁸

ניתן אולי לומר עוד, שבמקרים אלו, בימינו, כיון שנסתלקה סיבת פקוח הנפש, יהיו חייבים לבצע ברית מילה (ע"י לייזר).

ג. דם הברית

כפי שהסברנו בהתחלה, כל היתרון של ברית מילה בעזרת לייזר הוא בכך שאין דימום בברית, וע"י כך נמנעים סיבוכים. יש לברר, האם צריך שיהיה דם בברית המילה או לא? אם נאמר שכן, האם יהיה אסור למול באמצעות לייזר?

מדרשים רבים הדנים במצוות מילה מזכירים את המושג "דם מילה"⁹ ואולי היה מקום לומר שיש מצוה של דם מילה ממדרשים אלו. אולם, מתוך עיון במדרשים הנ"ל. מסתבר לומר שהמשמעות של הדם בהם היא סמלית

7. ועיין עוד בשו"ת "חמדת צבי", לר"י משה דב וולנר, ח"ד סימן מ"ז שהאריך בזה, וכתב ביחס לדברי הפרישה, שחיפש ולא מצא מדרש זה.

8. מובא ב"מנחת יצחק" ח"ה סימן פ"ט, בשם הרב הורביץ.

9. בפרשת בא, על הפסוק "והיה לכם למשמרת" (שמות ל"ב, ו'), אומר המדרש (מכילתא פרשה ה'): "נתן להם הקב"ה שתי מצוות, דם הפסח ודם מילה, שיתעסקו בהם, כדי שיגאלו, שנאמר "ואעבור עליך ואראך מתבוססת בדמיק וגו'", ואומר: "גם את בדם ברייתך שילחתי אסיריך...", וכן בעוד מדרשים רבים, כגון: שמות רבה פרשה ז ופרשה ט, שיר השירים רבה פרשה ז ופרשה ה, ועיין במיוחד באוצר המדרשים (אייזנשטיין) עמוד קמ"ד ד"ה "ימינך ה' נאדרי".

ולא הלכתית, והיא באה לסמל את ההקרבה שיש בכרית המילה, לכן בפשטות נראה שאין להביא ממדרשים אלו ראיה לצורך ב"דם" בכרית המילה.

במסכת שבת (קלד.), מובא סיפור על ר' נתן, שבאה לפניו אשה אחרי ששני בניה מתו מחמת מילה, והביאה איתה את תינוקה השלישי. מסופר שר' נתן הסתכל בו, וראה שהוא ירוק, הציץ בו ולא ראה בו דם הברית, ולכן אמר לאמו לדחות את הברית עד שיפול בו דמו, ואז למול אותו, וכך עשו והוא חי. אומר רש"י שם (ד"ה כרכי הים):

"...ולא היה בו דם ברית, תרתי לגריעותא: חדא דאי מהיל ליה לא נפק מיניה דמא, והטפת דם ברית מצוה, כדכתיב "גם את בדם בריתך" (זכריה ט), ועוד דמסוכן הוא ומשום חולשא שלא נוצר בו עדין דם."

בזו הלשון כותב גם הר"ן על אתר.

מדבריהם משמע בפרוש, שיש מצוה של דם ברית, וצריך שיהיה דימום בכרית המילה.

להלכה, כל אחרוני דורינו, שהתייחסו לנושא, פסקו, שצריך שיהיה דם בכרית המילה.¹⁰ אולם מתוך דבריהם משמע, שאם לא היה דימום בכרית,

10. לעניות דעתי הלכה זו של "דם הברית", שנפסקה להלכה, קשה מאד, משתי סיבות:

א. הלכה זו מבוססת כמעט אך ורק על הרש"י שהובא לעיל (ועל הר"ן שכנראה העתיק דבריו, שאר ההוכחות הם מהמדרשים שאליהם התייחסתי לעיל וכן בהערה 9. רש"י זה הוא תמוה, כיון שמפשט הגמ' שם משמע, שהסיבה שדחתו את הברית עד שיפול בו דמו היתה מטעמי בריאות, וללא קשר למצות "דם הברית". כמו כן מצאתי מדרש מפורש שאומר זאת וז"ל: "א"ר נתן מעשה שבאתי... נסתכלתי בו ולא מצאתי בו דם ברית, אמרו לי מה אנו מוליך אותו? אמרתי להם המתינו והניחו אותו עד שיבוא לו דם ברית דתנינן תמן הקטן החולה אין מוליך אותו עד שיבריא..." (שיר השירים רבה פרשה ז).

ב. הגמ' במסכת שבת (סוף פרק ר"א דמילה, דף קל"ז ע"ב) מביאה את נוסחי הברכות של ברית המילה, הן של יהודי והן של גר ושל עבד (נוסחאות אלו אכן נפסקו להלכה). מתוך הגמ' לומדים שכאשר מלים יהודי מברכים שלוש ברכות: אחת מברך המל, השניה מברך אבי הבן והשלישית מברך ה"מברך" (שהוא כנראה אדם אחר שמתכבד לברך את הברכה). אולם כאשר מלים גר או עבד מברכים רק שתי ברכות: אחת מברך המל ואת השניה מברך ה"מברך". כאשר משווים בין הברכות מתברר שכרכות המל זהות (פחות או יותר, מכיון שיש הבדל האם לומר "על המילה" או "למול", אולם הבדל זה אינו נוגע לעניינינו), אולם שאר הברכות שונות באופן משמעותי (לעניינינו): אצל יהודי מברך האב "...להכניסו בכריתו של אברהם אבינו" וה"מברך" מברך: "אשר קידש ידיד מבטן וחוק בשארו שם, וצאצאיו חתם באות ברית קודש, על כן בשכר זאת, א-ל חי חלקנו צוה להציל ידידות שארינו משחת, למען בריתו אשר שם בבשרינו, בא"י כורת הברית".

למרות שלכתחילה צריך לדאוג שיהיה דם, הרי הברית כשרה, אלא שביטל מצוות עשה של דם הברית. כמו כן, פסקו שכמות הדם שצריך בברית היא כל שהוא או לכל היותר טיפה אחת¹¹ ויעויין באריכות מה שכתב הרב וולדנברג בספרו "ציץ אליעזר" (חלק ח' סי' כט אות ג) והביא שם מקורות רבים לענינו, וכן מה שכתב הרב וייסברג בספרו "אוצר ברית" (חלק ב), בקונטרס לענין הטפת דם ברית (עמודים שמ"א וכן שמ"ט).

בענין זה התברר לי, שגם כאשר מלים בעזרת לייזר, ניתן לגרום לכך שתצא טיפת דם בברית עצמה תוך כדי החיתוך בלייזר. כמו כן נודע לי, שבמקרה המתואר בהקדמה לעיל, אכן דאגו שתצא טיפת דם בברית ולא היה שום סיכון לנימול. לאור מציאות זו, הרי ניתן שיהיה "דם ברית" בברית הנעשית ע"י לייזר, ובפשטות אין צורך שתהיה יותר מטיפת דם אחת.

לכן, נראה לומר שמותר לקיים את מצוות ברית המילה בעזרת לייזר, ובלבד, שהמוהל ידאג לכך, שתצא טיפת דם בזמן החיתוך.

ד. סיכום

מטרת מאמר זה היתה לברר ולדון בדין מילה בלייזר. כמובן שאין בכוונתי לפסוק הלכה, וההכרעה מסורה לפוסקים המובהקים. אולם, לעניות

לעומת זאת אצל גר (ובאופן דומה אצל עבד) מברך ה"מברך": "...אקב"ו למול את הגרים ולהטיף מהם דם ברית, שאלמלא דם ברית לא נתקיימו שמים וארץ, שנאמר אם לא בריתי יומם ולילה חוקות שמיים וארץ לא שמתי, בא"י כורת הברית".

נשאלת השאלה מדוע לא מזכירים הטפת דם הברית אצל יהודי? הר"ן על אתר (וכן ש"ר) מסביר שהסיבה שמזכירים הטפת דם ברית אצל גויים ועבדים "לפי שיש כמה גרים שמתגיירים כשהן נימולים, ועיקר מילתן הטפת דם ברית היא...". לפי פרוש זה מאד תמוה, מדוע אצל יהודי, במקרה שמצוות מילה אצלו היא הטפת דם ברית, לא מזכירים זאת בברכה, ובוודאי שלא הכניסו זאת לנוסח הקבוע של ברית מילה? לכן נראה, לעניות דעתי, שיש הבדל מהותי בין "הטפת דם הברית" אצל גר לבין "דם הברית" אצל יהודי. ברית המילה אצל גר (וכן עבד) היא היא עצם כניסתו בברית בין הקב"ה לכנסת ישראל, והטפת הדם מסמלת את כריתת הברית, "לפי שדם המילה בריתן של ישראל הוא" (מופיע בר"ן שם), לכן מזכירים את הטפת הדם בברכה (ואולי זה מה שהתכוון הר"ן באומרו "...ועיקר מילתן הטפת דם ברית..."). ברית המילה אצל ישראל, לעומת זאת, היא עניין אחר, לפי שהיהודי הוא כבר חלק מהברית עוד לפני לידתו, כמו שאומרים בברכה: "אשר קידש ידיד מבטן", ומטרת הברית, לשים אות בבשרינו להזכיר לנו את הברית הכרותה משכבר בין הקב"ה לכנסת ישראל ("וצאצאיו חתם באות ברית קודש") ולכן עיקר הברית הוא בהסרת הערלה ולא דווקא עצם הטפת הדם, ולכן לא מזכירים את הטפת דם הברית בברכה.

מתוך דברים אלו נראה לי לומר, שדם הברית הוא לא דווקא חלק ממצות מילה (אצל יהודי), ולכן אולי ניתן יהיה לומר שהוא לא יהיה לעיכובא בדין מילה בלייזר.

11. בעניין זה ראיתי שיש חולקים ומצריכים יותר מטיפת דם אחת, אך שיטה זאת קשה וצ"ע ועיין אנציקלופדיה הלכתית רפואית לרב ד"ר אברהם שטיינברג, ח"ג עמ' 656 והערה 271 שם.

דעתי, לכאורה נראה כי מיסוד ההלכה, אין איסור למול בלייזר ובלכד שידאג המוהל לכך, שתצא טיפת דם בברית. אך למעשה, מכיוון שנפסק להלכה שנהגו ישראל למול בסכין, נראה לומר שלכתחילה אסור למול עם לייזר, אם כי יתכן שיש לדון כל מקרה לגופו.¹²

ביחס לתולי המופיליה (בעיות קרישת דם) או כשאר מקרים שאותם לא ניתן למול בסכין מפני פיקוח נפש, אם בעזרת לייזר אפשר למול אותם ללא סיכון חיים, לכאורה נראה כפשטות, שמותר למול אותם בדרך זו, ואולי אפילו חייבים הם לעבור ברית מילה בעזרת מכשיר הלייזר.

12. עיין צפנת פענח לג"ר יוסף ראזין (הרוגאצ'ובר) על הרמב"ם הלכות מילה, שבמצות מילה יש שלשה חיובים נפרדים: 1. עצם ביצוע פעולת המילה. 2. שלא יהיה ערל. 3. שיהיה מהול. ומשום כך מי שנולד מהול זקוק להטפת דם בברית (אף שהוא מהול ואיננו ערל) רק משום החובה לקיים את מצות הטפת דם הברית (לדעת הרמב"ם).

ואם כן, על ידי מילה באמצעות לייזר, אין כאן חשש לעורלה כבושה. לכן, לאחריה, הנימול מהול ואינו ערל. כל הדיון כאן הוא רק לגבי השאלה אם גם מתקיימת מצוות ביצוע פעולת המילה כהלכתה. -- העורך.

תרופה לכמה ימים

סיפר לי הגר"נ שליט"א הוראה ששמע ממרן החזון אי"ש זצוק"ל. כל רפואה שצריכים לקחתה ברציפות כמה ימים (אף פחות מז' ימים) מותר להתחיל לקחתה מיד ולהמשיך לקחתה אף בשבת. והטעם דרק במיחוש בעלמא אסרו רפואה בשבת משום דיעבור מעצמו. אבל במחלה, אף שאין בה סכנה, לא אסרו לקחת תרופות, דחז"ל לא אסרו במקום מחלה. ואם צריך לקחת תרופות כמה ימים אי"כ אין זה מיחוש בעלמא רק בגדר מחלה ומותר. ספרתי ע"כ למו"ר [הגר"י קניבסקי זצ"ל] והתיר על סמך כן כדלהלן, (עי' ס"י שכ"ח).

ר"א הלוי הורביץ, אורחות רבינו בעל ה"קהילות יעקב", כרך א', ס"י ריד, עמ' קנה-קטו.